

A TERMÉSZETVÉDELEM SZÁMOKBAN (1939—1989)

Magyarországon az első védetté nyilvánításra 1939-ben került sor. A debreceni Nagyerdő mezei szilakkal, koros fehérvárákkal elegyes, gyöngyvirágos-tölgyes erdőrészletét nyilvánították az Országos Természetvédelmi Tanács javaslatára a Földművelődésügyi Minisztérium rendeletével védetté. Debrecen városának vezetősége a védetté nyilvánításra felajánlotta a saját tulajdonában lévő, gazdag és értékes növényállománnyal rendelkező erdőit, és a területet mentesítették az erdőhasználat alól. A terület védetté nyilvánítása érdekében sokat tettek kiváló botanikusaink, élükön *Soó Rezsővel*, akik a területet részletesen kutatták, értékeit feltárták és védelmét szorgalmazták.

Az első védetté nyilvánítást lendületes ütemben követte a többi, a világháború végéig mintegy 200 terület védetté nyilvánítására került sor. A háborút követően 1950-tól indult újra a védetté nyilvánítás, elsőként a veszélyeztetett értékek mentése érdekében. Napjainkig kb. 1200 területet védetté nyilvánító határozat született meg, a védett területek és értékek száma azonban csak 1000, mert időközben egy részük megsemmisült vagy nagyobb védett egységbe olvadt.

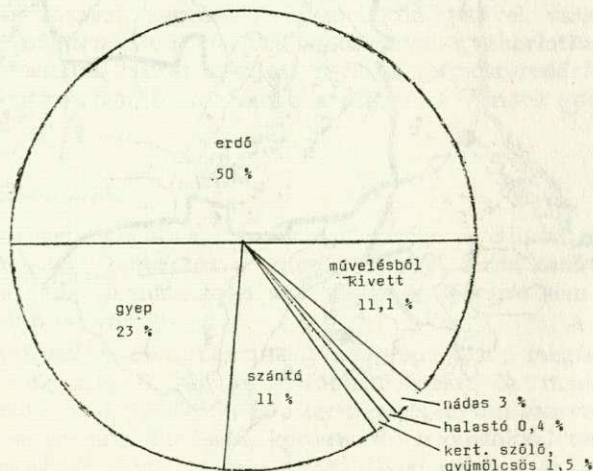
A 2. grafikon az elmúlt 50 év alatti védetté nyilvánítások ütemét mutatja be, az évenkénti területi értékek feltüntetésével. A grafikonon jól követhető, hogy igazán jelentős fellendülés 1973-tól következett be.

Az ország természetvédelmi területeinek jelenlegi helyzetét az 1., a terület nélküli védett természeti értékek megoszlását (növény- állatfajok, barlangok) a 2., a barlangok részletes adatait a 3. és 5., a védett területek művelési ágak szerinti megoszlását a 4. táblázat, illetve az 1. grafikon mutatja be.

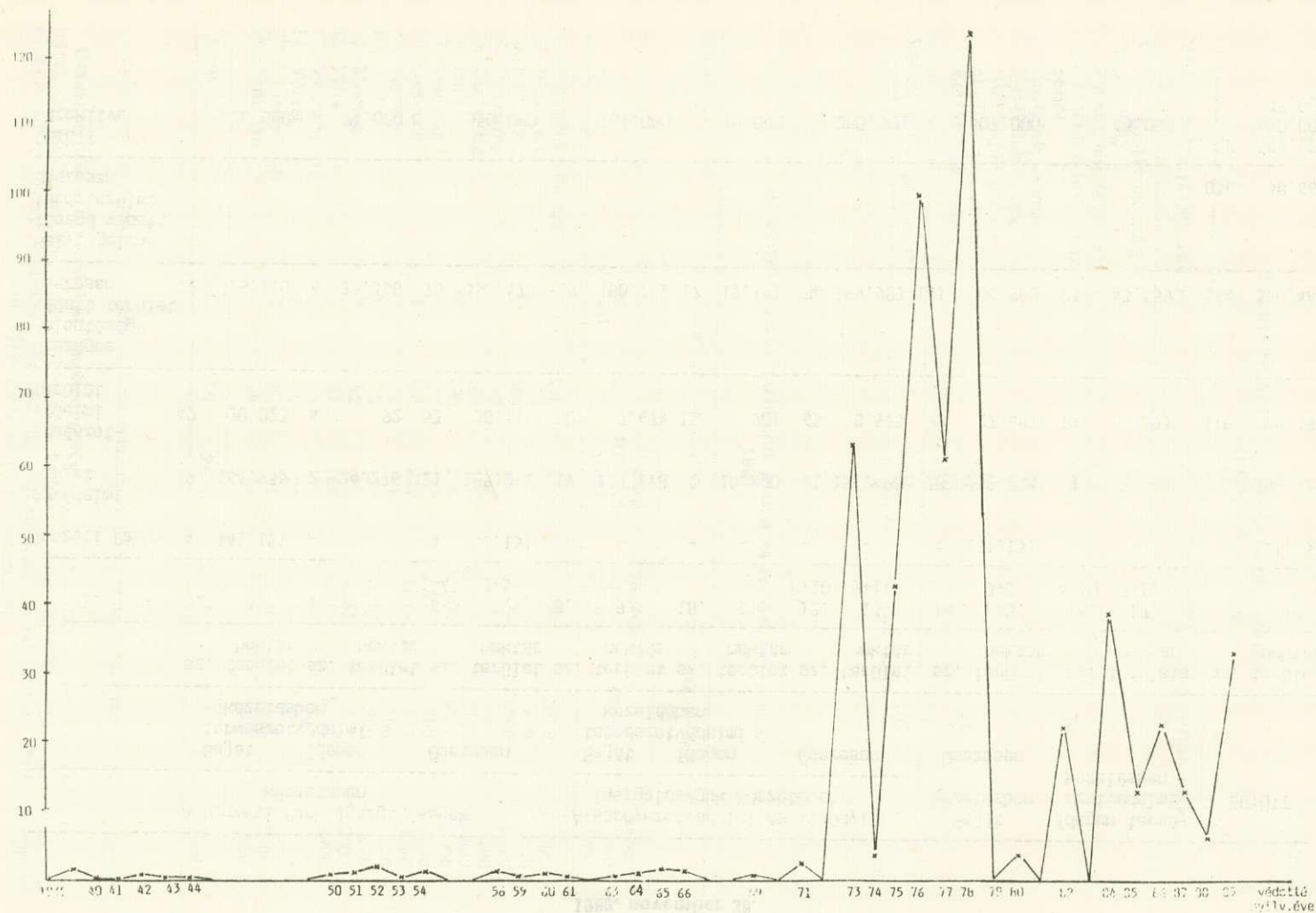
1989-ben került sor az ezredik védett természeti terület kialakítására. A Békés megyei tanács határozatával a Gyulavári község határában levő Mályvádi-erdő bánya-réti őstölgyes nevű erdőrészletét helyezték védelem alá. Az erdőrészt számos nagy méretű, 180 éves kocsányos tölgy és koros vadkörtefa termőhelye.

A távlati fejlesztési elképzelések öt nemzeti park létesítését irányozták elő, ebből négy megvalósult: az Aggteleki, Bükk, Hortobágyi és Kiskunsági Nemzeti Park. A természetvédelmi területek száma jelenleg 118, várhatóan még 20 újabb területet fogunk kialakítani. A tájvédelmi körzetek száma jelenleg 42.

A védetté nyilvánítást nem tekinthetjük lezártnak, mert újabb kutatások eredményeképpen új, vizsgálati eredményekkel alátámasztott javaslatok is érkeznek, ilyen volt pl. az utóbbi években a Tarnavidéki vagy a Mezőföldi Tájvédelmi Körzetekre benyújtott javaslat, vagy kisebb botanikai, vagy zoológiai élőhelyek védelme.

1. ábra. A védett természeti területek megoszlása művelési ágak szerint (1989)

2. ábra. Évenként védetté nyilvánított területek nagysága (ha)
1939—1989

**A védett természeti területek összefoglaló adatai
1989. november 30.**

	A Nemzeti Park Igazgatóságok körzetében							A Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóságok Körzetében						Saját kezelésben		Idegen természetvédelmi kezelésben		EGYÜTT	
	Saját természetvédelmi kezelésben		Idegen természetvédelmi kezelésben		Összesen			Saját természetvédelmi kezelésben		Idegen természetvédelmi kezelésben		Összesen		Összesen					
	sz. terület hektár	sz. terület hektár	sz. terület hektár	sz. terület hektár	sz. terület hektár	sz. terület hektár	sz. terület hektár	sz. terület hektár	sz. terület hektár	sz. terület hektár	sz. terület hektár	sz. terület hektár	sz. terület hektár	sz. terület hektár	sz. terület hektár	sz. terület hektár	sz. terület hektár	sz. terület hektár	sz. terület hektár
1.	2.	3.	4.	5.	6. 1+4	7. 3+5	8.	9.	10.	11.	12. 8+10	13. 9+11	14. 2+8	15. 3+9	16. 4+10	17. 7+13	18.	19.	
Nemzeti Park	4	141.151	-	-	4	141.151	-	-	-	-	-	-	4	141.151	-	-	4	141.151	
Tájvédelmi körzet	19	164.935	2	24.276	21	189.212	19	173.118	2	18.290	21	191.408	38	338.054	4	42.566	42	380.620	
Természetvédelmi terület	49	20.023	4	92	53	20.115	50	7.674	15	901	65	8.575	99	27.697	19	993	118	28.690	
Országos jelentőségű védett terület Összesen	72	326.110	6	24.368	78	350.478	69	180.792	17	19.191	86	199.983	141	506.902	23	43.559	164	550.461	
Helyi jelentőségű védett term.terület Összesen																	836	38.667	
EGYÜTT kerekítve		326.000		24.000		350.000		181.000		19.000		200.000		507.000		43.000	1.000	589.128 550.000 39.000	

**Terület nélkül védett természeti értékek
(1989)**

Védett növényfajok száma	415	Ebből fokozottan védett 31
Védett állatfajok száma	619	46
ezen belül:		
Gerinctelen fajok száma	180	
Gerinces fajok száma	439	46
ebből		
Halfajok száma	26	
Kétéltűek száma	16	
Hüllőfajok száma	15	2
Madárfajok száma	327	38
Emlősfajok száma	55	6
Védett barlangok száma	2404	108

**A magyarországi barlangok száma és feltárt hosszúsága
1989**

Hegység	A barlangok száma			A barlangok hosszúsága m		
	fokozot- tan védett	egyéb	összes nyilván- tartott	fokozot- tan védett	egyéb	összes nyilván- tartott
1. Aggteleki karszt	15	150	165	37 700	3300	41 000
2. Alpokalja		19	19		200	200
3. Bakony	13	565	578	7700	5700	13 400
4. Börzsöny		10	10		100	100
5. Budai-hg.	12	148	160	27 900	2700	30 600
6. Bükk	40	790	830	21 800	8200	30 000
7. Cserhát	1	18	19	400	200	600
8. Gerecse	8	212	220	1900	2200	4100
9. Karancs		4	4		100	100
10. Mátra	1	18	19	200	200	400
11. Mecsek	3	82	85	2200	800	3000
12. Pilis	10	153	163	1800	2100	3900
13. Velencei-hg.		5	5		100	100
14. Vértes	2	70	72	400	500	900
15. Villányi-hg.	3	38	41	700	500	1200
16. Zemplén		14	14		200	200
Összesen:	108	2296	2404	102 700	27 300	130 000

Országos Környezetvédelmi Tanács (OKvT) a környezetvédelem összehangoló tanácskozó testülete. Működött 1974—1977 között 3 évig. *Elnök:* 1974—1977 között, 3 évig *Bondor József* (politikus, építési és városfejlesztési miniszter). *Titkárságveze-tő:* *Árvai József* (építészmérnök).

**A védett természeti területek megoszlása művelési ágak szerint
(1989)**

	Szántó	Gyep	Szőlő, kert, gyümölcsös	Mezőgaz- daság mű- velés alatt álló együtt	Erdő	Nádas	Halastó	Művelésből kivett	Összesen
	terület nagysága hektár								
Nemzeti parkok	8823	56 330	570	65 728	57 241	1724		16 458	141 151
Tájvédelmi körzetek	53 525	62 844	6493	122 862	207 628	14 312	2025	33 793	380 620
Természetvédelmi területek	3595	11 356	433	15 384	9546	1260	122	2373	28 690
Helyi jelentőségű területek (az országosnak megfelelő %-os bontásban)	52	4470	2504	7026	15 585	704		15 352	38 667
Összesen:	66 000	135 000	10 000	211 000	290 000	18 000	2147	67 981	589 128
A művelési ágak megoszlása az összterület %-ában	11,0	23,0	1,5	35,5	50,0	3,0	0,4	11,1	100,0

A látogatható barlangok adatai

Neve	Teljes barlang-hosszúság (m)	Kiépített hosszúság (m)
Abaligeti barlang	1750	500
Anna-barlang, Lillafüred	600	200
Baradla-barlang, Aggtelek-Jósvafő	18 836	6000
Budai Vár-barlang, Budapest	3300	300
István-barlang, Lillafüred	711	350
Lóczy-barlang, Balatonfüred	130	60
Miskolc-tapolcai tavasbarlang	170	60
Pálvölgyi-barlang, Budapest	6415	400
Szemlő-hegyi barlang, Budapest	2201	300
Tapolcai tavasbarlang	1100	80
Összesen:	35 213	8250 a teljes hosszúság 23,4%-a

Az 50 legnagyobb területtel rendelkező védett természeti területet művelési ágak szerint részletesen megvizsgáltuk. Ebből most az első 10, erdő esetében 33 terület adatait táblázatosan bemutatjuk (6—11. táblázat).

A 10 legnagyobb országos jelentőségű védett természeti terület

	összterület hektár	a védetté nyilvánítás éve
1. Hortobágyi Nemzeti Park	52 000	1973.
2. Bükk Nemzeti Park	38 815	1976.
3. Órségi Tájvédelmi Körzet	37 911	1978.
4. Kiskunsági Nemzeti Park	30 628	1975.
5. Zempléni Tájvédelmi Körzet	26 496	1984.
6. Pilisi Tájvédelmi Körzet	23 323	1978.
7. Szatmár-Beregi Tájvédelmi Körzet	22 246	1982.
8. Pusztaföldi Tájvédelmi Körzet	22 151	1976.
9. Aggteleki Nemzeti Park	19 708	1985.
10. Börzsönyi Tájvédelmi Körzet	17 897	1978.
Összesen:	291 175	
Az összesből%	52,9%	

Országos Természetvédelmi Hivatal (OTvH) 1962—1977 között közvetlenül a Minisztertanács alá rendelt önálló természetvédelmi főhatóság. Működési ideje: 16 év. Elnöke: 1962—1972 között, 10 évig *Tildy Zoltán*, 1972—1977 között, 6 évig *Rakonczay Zoltán*. Elnökhelyettes: 1962—1964 között, 3 évig *Kenyeres Lajos* (politikus), 1970—1971 között 2 évig *S. Szabó Ferenc* (politikus), 1972—1974 között, 2 évig *Tildy Zoltán*, 1974—1977 között, 3 évig *Tőkés Ottó* (politikus).

A 10 legnagyobb vizes területtel rendelkező védett természeti terület (víz, halastó,

	mezőgazdasági terület nagysága — hektár	mezőgazdasági terület a teljes terület %-ában
1. Hortobágyi Nemzeti Park	41 349	79,5
2. Kiskunsági Nemzeti Park	18 762	61,2
3. Órségi Tájvédelmi Körzet	15 586	41,1
4. Pusztaszeri Tájvédelmi Körzet	15 312	69,1
5. Szatmár-Beregi Tájvédelmi Körzet	14 919	67,1
6. Kis-Balaton Tájvédelmi Körzet	6365	43,2
7. Káli-medence Tájvédelmi Körzet	6023	66,1
8. Badacsonyi Tájvédelmi Körzet	5041	71,7
9. Aggteleki Nemzeti Park	4385	22,1
10. Ágotapuszta Természetvédelmi Terület	4080	86,8

Összesen: 131 822

Az összes országos jelentőségű védett terület $\frac{0}{0}$ -ában 23,9

A 10 legnagyobb gyepterülettel rendelkező védett természeti terület

	gyepterület nagysága — hektár	gyepterület a teljes terület $\frac{0}{0}$ -ában
1. Hortobágyi Nemzeti Park	39 155	75,2
2. Kiskunsági Nemzeti Park	13 631	44,5
3. Szatmár-Beregi Tájvédelmi Körzet	7539	33,8
4. Órségi Tájvédelmi Körzet	5030	13,2
5. Pusztaszeri Tájvédelmi Körzet	4304	19,4
6. Kis-Balaton Tájvédelmi Körzet	3737	25,3
7. Tokaj-Bodrozug Tájvédelmi Körzet	3137	73,9
8. Ágotapusztai Természetvédelmi Ter.	3120	66,3
9. Zempléni Tájvédelmi Körzet	2696	10,1
10. Káli-medence Tájvédelmi Körzet	2682	29,4

Összesen: 85 031

Az összes országos jelentőségű védett terület $\frac{0}{0}$ -ában 15,4 $\frac{0}{0}$

Országos Környezet- és Természetvédelmi Tanács (OKTT) a Minisztertanács tanácsadó, összehangoló testülete. Működött 1977—1985 között, 8 évig. *Elnök:* 1977-ben betöltetlen. 1978—1985 között, 7 évig *Straub F. Brunó* (biokémikus). *Elnök helyettes:* 1978—1980 között, 3 évig *Gergely István* (mezőgazdasági mérnök), 1981—1985 között, 5 évig *Kovács Antal* (politikus), 1983—1985 között, 3 évig *Holló János* (vegyész).

A 10 legnagyobb vizes területtel rendelkező védett természeti terület (víz, halastó, nádas, mocsár)

	vizes terület becsült nagysága — hektár	vizes terület a teljes terület %-ában
1. Hortobágyi Nemzeti Park	7900	15,2
2. Fertő-tó Tájvédelmi Körzet	7600	60,6
3. Kiskunsági Nemzeti Park	6700	21,8
4. Kis-Balaton Tájvédelmi Körzet	5100	34,6
5. Gemenci Tájvédelmi Körzet	4000	22,4
6. Pusztaszeri Tájvédelmi Körzet	3000	13,5
7. Közép-Tisza Tájvédelmi Körzet	2000	26,1
8. Szigetközi Tájvédelmi Körzet	1500	16,3
9. Orgoványi Tájvédelmi Körzet	1100	37,2
10. Szatmár-Beregi Tájvédelmi Körzet	1000	4,5
Összesen:	39 900	
Az összes országos jelentőségű védett terület %-ában	7,2%	

10. táblázat

Az államerészeti szervek természetvédelmi kezelésében lévő védett természeti területek

Terület megnevezése	Kezelő	Terület nagysága hektár
1. Gemenci Tájvédelmi Körzet	Gemenci Állami Erdő- és Vadgazdaság	17 779
2. Kelet-Mecseki Tájvédelmi Körzet	Mecseki Erdő- és Fafeldolgozó Gazdaság	9248
3. Zselicségi Tájvédelmi Körzet	Somogyi Erdő- és Fafeldolgozó Gazdaság	9042
4. Béda-Karapancsai Tájvédelmi Körzet	Gemenci Állami Erdő- és Vadgazdaság	6497
5. Jeli arborétum	FALCO Fakombinát	70
6. Kámonai arborétum	Erdészeti Tudományos Intézet	20
7. Tiszaigari arborétum	Nagykunsági Erdő- és Fafeldolgozó Gazdaság	19
8. Soproni Botanikus-kert	Erdészeti és Faipari Egyetem	16
9. Sárvári arborétum	Erdészeti Tudományos Intézet	9
Összesen:		42 700
Az összes védett terület %-ában		7,7%

Országos Környezet- és Természetvédelmi Hivatal (OKTH) működési ideje, 1977—1987 között, 10 év. Megbízott elnök: 1977—1978 között, 1 évig, *Rakonczay Zoltán*. *Államtitkár:* 1978—1984 között, 6 évig *Gonda György* (politikus), 1984—1987 között, 3 évig *Ábrahám Kálmán* (gépészmérnök). *Általános elnökhelyettes* (államtitkár első helyettese) 1978—1987 között, 9 évig *Rakonczay Zoltán*. *Elnökhelyettes* (államtitkár-helyettes) 1978—1984 között, 7 évig *Tőkés Ottó*, 1978—1986 között, 8 évig *Giltner Andor* (gépészmérnök), 1986—1987 között, 2 évig *Perczel György* (geográfus).

Az 1000 hektárnál nagyobb erdőterületet magában foglaló, védett természeti terület

	erdőterület nagysága — hektár	erdőterület a teljes te- rület %-ában
1. Bükki Nemzeti Park	36 838	95,1
2. Zempléni Tájvédelmi Körzet	22 484	84,8
3. Pilisi Tájvédelmi Körzet	19 961	85,5
4. Órségi Tájvédelmi Körzet	19 952	52,6
5. Börzsönyi Tájvédelmi Körzet	17 271	96,5
6. Aggteleki Nemzeti Park	14 899	75,6
7. Vértesi Tájvédelmi Körzet	12 377	90,2
8. Gemenci Tájvédelmi Körzet	12 059	67,8
9. Mátrai Tájvédelmi Körzet	10 522	88,6
10. Budai Tájvédelmi Körzet	8 638	84,4
11. Kelet-Mecsek Tájvédelmi Körzet	8 532	88,6
12. Gerecsei Tájvédelmi Körzet	8 072	93,6
13. Zselicségi Tájvédelmi Körzet	7 876	87,1
14. Szigetközi Tájvédelmi Körzet	5 948	64,9
15. Szatmár-Beregi Tájvédelmi Körzet	5 291	23,7
16. Karancs-Medves Tájvédelmi Körzet	5 113	76,2
17. Béda—karapancsai Tájvédelmi Körzet	4 961	76,3
18. Kiskunsági Nemzeti Park	4 575	14,9
19. Kelet-Cserhát Tájvédelmi Körzet	4 559	65,9
20. Soproni Tájvédelmi Körzet	4 383	89,5
21. Kőszegi Tájvédelmi Körzet	3 460	86,7
22. Hansági Tájvédelmi Körzet	3 372	54,0
23. Hajdúsági Tájvédelmi Körzet	3 344	58,8
24. Közép-Tisza Tájvédelmi Körzet	2 921	33,1
25. Barcsi Ósborókás Tájvédelmi Körzet	2 871	34,0
26. Keszthelyi Tájvédelmi Körzet	2 681	96,8
27. Pusztaszeri Tájvédelmi Körzet	2 612	11,8
28. Káli-medence Tájvédelmi Körzet	2 179	23,9
29. Kis-Balaton Tájvédelmi Körzet	2 080	14,1
30. Lázberci Tájvédelmi Körzet	1 942	53,3
31. Szentgyörgyvölgyi Tájvédelmi Körzet	1 555	31,1
32. Mártélyi Tájvédelmi Körzet	1 298	58,1
33. Badacsonyi Tájvédelmi körzet	1 031	14,6
Összesen:	265 667	
Az összes, országos jelentőségű védett terület %-ában		48,2

Dr. Lakics Éva

OMÉK VIII. 31—IX. 9.

71. Országos Mezőgazdasági, Élelmiszeripari
Kiállítás és Vásár